

Ældst kendte billede af Øster Hornum

For et par år siden blev der på Lokalhistorisk Arkiv ganske uventet indleveret, hvad der nok er det ældst eksisterende billede af Øster Hornum. Arkivet havde i forvejen en meget dårlig affotografering af billedet, og i skolens aula findes en kopi udført i oliemaling, så Arkivet vidste, at billedet fandtes et eller andet sted, men vidste ikke hvor, så det var med stor overraskelse og glæde Arkivet modtog billedet.

Billedet i sin ramme som det så ud ved indleveringen

Billedet, der måler 40 cm gange 17 cm, var i sin tid omhyggeligt sat i glas og ramme. Glasset var intakt, men rammen noget medtaget af tidens tand, og navnlig havde en flok ihærdige borebilleder gjort træet temmelig skrøbeligt.

Ophænget set fra bagsiden

Rammen var tydeligvis lavet af en ikke-professionel, der havde benyttet materialer, der før var indgået i en anden sammenhæng.

Navnlig ophænget er bemærkelsesværdigt, idet det som det ses her til venstre er til-dannet af et stykke kobber, der i sin oprindelige form må have haft en helt anden funktion.

Den lille klokkeformede genstand under ophænget kunne se ud som et dække over et nøglehul, så måske stammer træstykket fra en skuffe eller lignende.

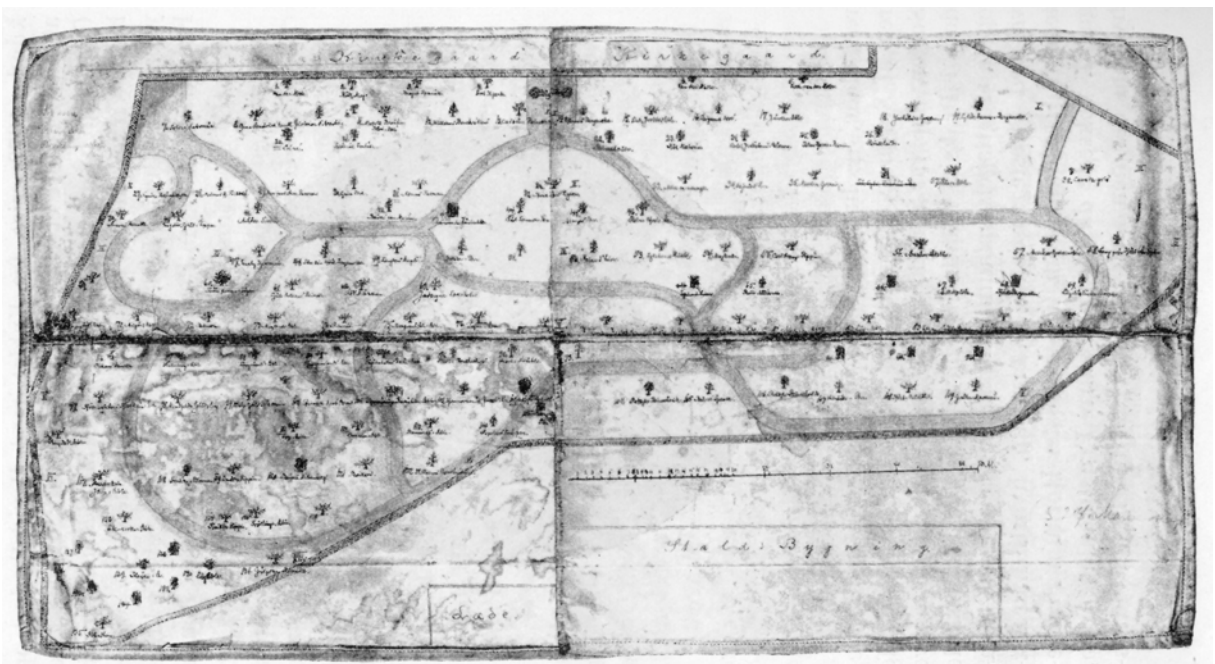

Øster Hornum 1866

Billedet er først tegnet på et stykke kraftigt papir med en tynd blyantstreg og efterfølgende malet med en slags vandfarve.

Dateringen af billedet er lidt af et puslespil, men det er sandsynligvis malet i 1866, selvom vi ikke kan være helt sikre, da der ikke er skrevet årstal på selve billedet.

Bag på billedet står, at det er ”Tegnet af karetmager Jens Kristensen”, og årstallet er angivet til 1849. Den datering er yderst tvivlsom af flere grunde. For det første ses bag præstegården tydeligvis pastor Wøldikes æblehave, hvor træerne står sirligt plantet i rækker mellem de smukt anlagte romantiske stier, som det også ses på den plan over æblehaven, som er udarbejdet knap et halvt århundrede senere. Pastor Wøldike kom til byen i 1860 og påbegyndte, efter hvad vi ved, æblehaven kort efter. Bakken op mod kirken og haven kom til at bugne med frugttræer, og ved sin fraflytning i 1879 efterlod han sig omkring 700 forskellige æble- og pæresorter, heriblandt det kendte Skovfogedæble, der skylder Wøldike sin forædling og udbredelse. Mange folk rundt om i sognet, ja i det ganske land, fik tilsendt friske kviste fra præstegårdens have til podning på egne træer. Wøldike delte meget gerne ud af sin store viden og erfaring om sorter og podning. Billedet må altså være fra efter 1860.

Pastor Wested fik i 1899 lavet denne tegning af æblehaven, hvor træer og stisystem ses

På billedet ses yderst til højre den gamle præstegård, der brændte 13. juni 1889, og huset med den gule gavl og de to skorstene er byens ældste to-klassesde skolebygning, der i 1879 blev erstattet af en nybygning, stadig en to-klasset skole, lige syd for den gamle. Denne blev allerede i 1901 erstattet af en ny og langt mere rummelig fire-klasset skole, hvor nu hele to lærere stod for undervisningen. Det er bygningen fra 1901, der nu huser Rebild Husflidsskole. Bygningen, der ses her på billedet fungerede efterfølgende som stald for skolelærerens dyr og oplagring af afgrøder, brændsel og andet. Alt dette betyder, at billedet må være fra før 1879.

Avis siden fra "1866, Onsdagen den 18de April"

En mere præcis datering af billedet fås måske fra en lidt uventet kant, idet der mellem billedet og rammens bagside var lagt nogle stykker avispapir for at få billedet til at ligge plant op ad glasset. Avisen er "Aalborg Stiftstidende" fra onsdag d. 18. april 1866. Det er nærliggende at antage, at billede og avis er samtidige. Et bevis er det ikke, men et kraftigt indicium. Nok om den sag. Inden vi kigger nærmere på detaljer på billedet, kan vi ud fra avisen danne os en forestilling om, hvad der rørte sig på netop den tid.

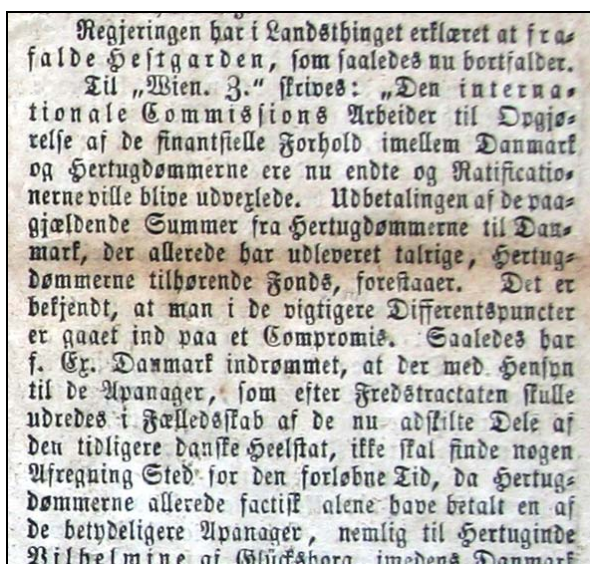
Telegraphbesterretninger

Udenrigspolitisk var der optræk til krig mellem Preussen og Østrig. Det viste udklip fortæller:

"Wien, den 18de April, Kl. 3, 14'. Regjeringspressen meddeler, at Preussens Svar indeholder Tilknytningspunkter til Forståelse. Militariseringen i Bøhmen forlanges status Quo ante".

kommet i krig. Denne krig resulterede i at Østrig måtte forlade det Tyske Forbund, hvorved Preussen blev den dominerende tyske magt. Få år efter fulgte krigen mod Frankrig, der led nederlag. Efterfølgende udråbtes den preussiske kong Wilhelm som kejser af det Tyske Rige.

Denne "status quo ante" varede dog ikke så længe, for kort efter var Østrig og Preussen

Indenrigspolitisk var det sårene efter krigen i 1864, der fyldte avisens spalter. Her kan blandt meget andet læses: "Den internationale Commissions arbejder til Opgjørelse af de finansielle forhold imellem Danmark og Hertugdømmerne ere nu endte og Ratificationerne ville blive udvexlede. Udbetalingen af de paagjældende Summer fra Hertugdømmerne til Danmark, der allerede har udleveret talrige, Hertugdømmerne tilhørende Fonds, forestaar. Det er bekjendt, at man i de vigtigere Differentpunkter er gået ind paa et Compromis. Saaledes har f. Ex. Danmark indrømmet, at der med Hensyn til de Apanager, som efter Fredstractaten skulle udredes i Fælledsklab af de nu adskilte Dele af den tidligere danske Hærsstat, ikke skal finde nogen Afregning Sted for den forløbne Tid, da Hertugdømmerne allerede factisk alene have betalt en af de betydeligere Apanager, nemlig til Hertuginde Wilhelmine af Württemberg, imedens Danmark

N. Bolwigs Manufacturlager.

Mit Vager er i disse Dage blevet forjønnet med et stort Udvalg af Halvsilke, uldne og halvuldne **Kjoletoier**, glatte og fac. **Silketøier**, **Sirter** af bedste Kvalitet, $\frac{1}{2}$ og $\frac{3}{4}$ brede **Gardintøier**, franske og uldne **Shawler**, Silke og uldne **Overtøier** samt **Dame-Paletots**, **Ombrelles** og **En-tout-cas**, **Shirtinger**, **Dowls**, **Sampe**, **Ber** og **Blaarlæderer**, **Domaldstøier**, trykte **Stovs**, **Damaster**, **Moren** og andre **Sjortetøier**, **Befætningsgenstande**, foruden alle **Nødvendighedsartikler**, der Alt salges til de billigste Priser.

N. Bolwig.

Franske Shawler.

Et Partie Prøve-Shawler har jeg idag modtaget, som salges betydeligt under gangbare Priser.

A. Blichfeldt.

Aviserne var dengang som nu fyldt med reklamer for alt mellem himmel og jord.

Her reklamerer N. Bolwigs Manufacturlager for eksempel med Halvsilke, uldne og halvuldne Kjoletoier, Gardintøier, franske og uldne Chawler, Ombrelles og så videre.

Hos N. Blichfeldt kan man også købe Franske Chawler: "Et partie Prøve-Chawler har jeg idag modtaget, som sælges betydeligt under gangbare priser".

**Kloverfrø,
Timothei,
Raigræs og
Horfro**

i nye prima Sorter faaes hos

J. N. Skibsted.

**Kloverfrø,
Timothei og Raigræs**

faaes hos **Hans Sødrings Enke.**

Kloverfrø, Timothei, Raigræs

i nye og smukke Varer hos **Chr. B. Toppenberg,
Bøsteraa 132.**

Hvor det i ovenstående reklame var de finere fruer i byen, man henvendte sig til, er det her omegnens landmænd, der blev tilbudt markfrø fra tre forskellige forhandlere.

Der var endvidere tilbud om køb af heste, salg af kul, kinesisk tandpulver og andet godt.

En lille **Lejlighed** for 2 eenlige stiftelige Menne.
Der faaer tilleie i Fjordbaaden Nr. 555

2 elegant møblerede Værelser
med Entrée ere tilleie i en første Sals-
etage paa Bispensgade.
Adressecomptoiret anviser.

Et Værelse.

Et eenligt Fruentimmer kan faae et smukt Værelse
tulleie strax. Adressecomptoiret anviser.

Et Værelse med Udgang til Kjøkken er tilleie
for et eenligt Fruentimmer eller et Par eenlige Folk.
Adressecomptoiret anviser.

Et Kvistværelse er strax at faae tilleie paa
Besterbro hos Slagter Roll.

Boligannoncer var der mange af, fx:

En lille lejlighed for to enlige skikkelige mennesker kunne lejes i Fjordgaden nr. 555, mens to elegant møblerede værelser med entré kunne lejes i Bispensgade.

Var man et enligt fruentimmer, kunne man straks leje et værelse flere steder.

Var man til det mere ydmyge kunne man leje et kvistværelse på Vesterbro hos Slagter Roll.

Aarhus-Hull.

Hjuldampskibet "Queen of Scotland" vil omtrent den 18de dennes afgaae herfra

directe til Hull,

medtagende Passagerer samt Gods og Kreaturer. Gods til **Leith** og andre Pladse medtages til billige gjennemgaaende Fragter.

Indskrivning og nærmere Oplysninger hos

Bech & Wulff.

Aarhus, den 10de April 1866.

Var livet for trangt og indelukket i Danmark, var der også mulighed for at slippe væk fra det hele. Man kunne nemlig rejse ud i verden med hjuldampskibet "Queen of Scotland"; helt til Hull i England.

Var man først kommet så langt, kunne man jo fortsætte til "Den ny Verden", hvad enten det var Amerika, Australien eller New Zealand, hvor mange danskere i de år rejste hen for at skabe sig en ny tilværelse.

Kirkegården omkring 1905

Nu er det vist på tide at vende tilbage til billedet af Øster Hornum i midten af 1860'erne, hvor kirkegården ses uden synlige gravsten, kun tuer i græsset, der viser hvor begravelserne har været foretaget.

På billedet her til venstre, der er taget omkring 1905, ses de samme tuer, hvor der er foretaget begravelser. Kun enkelte gravsteder er markerede og indhegnede, som det blev skik i de første årtier efter år 1900.

Fra venstre ses skolen fra 1901, den helt gamle skole og længst til højre skolen fra 1879

Huset, som på det gamle billede er tegnet med to skorstene nedenfor kirken, var fra gammel tid byens skole. Vi ved, at den blev erstattet af en nybygning i 1879. Denne ses her på billedet fra omkring 1905 helt til højre, sammenbygget med den helt gamle noget lavere skolebygning. Denne fungerede nu som udhus for læreren til opbevaring af hans kreaturer, avl, brændsel, vogn og andet. Til venstre ses den fire-klassede skole fra 1901.

Skolen fra 1879 med kirken i baggrunden

Skolen fra 1879 ses her i sin oprindelige udformning med de valmede gavle på et foto fra omkring 1890. Hvis man ser nøje efter, kan man se lærer Jens Mark Sørensen, hans hustru Marie med hver et lille barn på armen. En del andre personer ses på billedet, men det har ikke været muligt at identificere dem.

Lærerparret boede i den nordlige ende af bygningen, mens skolestuen var i den sydlige. Efter 1901 blev den tidligere skolestue omdannet til bolig for andenlæreren.

Det stråtækte hus på Gl. Skolevej

På billedet fra 1866 ses umiddelbart til venstre for præstegårdsladen taget af et stråtækt hus med hvid skorsten. Dette hus og skolen var blandt de heldige, der ikke brændte under den store brand i 1889, men klarede sig helt op til 1963, hvor det blev raget ned, og et nyt hus blev opført af røde teglsten.

Den gamle præstegård

Præstegården ses her i sin århundredegamle skikkelse. Alt, undtagen en enkelt længe, blev flammernes bytte 13. juni 1889, da en brand, opstået i præstegårdens lade, lagde de øvrige bygninger og en tredjedel af byen øde. Det var efter al sandsynlighed drenges leg med tændstikker, der forårsagede branden, men det blev aldrig endeligt opklaret. Det var pastor Gade, der stod for genopførelsen af præstegården.

Billedet er så vidt vides det eneste, der findes af disse bygninger.

Gård midt i byen

Den gode karetmager Jens Kristensen har ikke været alt for skrap til perspektivtegning, men han har til gengæld været meget akkurat med detaljer i gengivelse af husene som for eksempel her, hvor der nøje er gjort rede for bindingsværkets konstruktion og vinduerne med de mange sprosser.

Her på siden ”Nyt om Gammelt” kan du læse mere om nogle af de personer og begivenheder, der er omtalt i artiklen:

Pastor Wøldike og Æblehaven

<http://www.oster-hornum.dk/filesbase/Woeldike.pdf>

Øster Hornum Kirke

<http://www.oster-hornum.dk/filesbase/Ohkirke.pdf>

Den halve by brændt

<http://www.oster-hornum.dk/filesbase/Præstegården%20og%20byens%20brand%201889.pdf>

Øjenvidne til byens brand 1889

<http://www.oster-hornum.dk/filesbase/KristianMark1889.pdf>

Skolen i meget gamle dage

<http://www.oster-hornum.dk/filesbase/Skole01OH.pdf>

Kirkegårde og gravminder

<http://www.oster-hornum.dk/filesbase/Gravminder.pdf>

Historiske gravminder på Øster Hornum Kirkegård

[http://www.oster-hornum.dk/filesbase/Gravminder\(1\).pdf](http://www.oster-hornum.dk/filesbase/Gravminder(1).pdf)

Artiklen er skrevet af Niels Nørgaard Nielsen, december 2013